

Sygn. akt I ACa 173/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Elżbieta Karpeta (spr.)
Sędziowie:	SA Ewa Jastrzębska SO del. Tomasz Tatarczyk
Protokolant:	Zuzanna Kantyka

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2021 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa H. S. i W. S.

przeciwko (...) Bank Spółce Akcyjnej w W.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności i o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku – Białej

z dnia 17 listopada 2020 r., sygn. akt I C 345/17

1) oddala apelację;

2) zasądza od pozwanej na rzecz powodów 8 100 (osiem tysięcy sto) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Ewa Jastrzębska	SSA Elżbieta Karpeta	SSO del. Tomasz Tatarczyk
---------------------	----------------------	---------------------------

Sygn. akt I ACa 173/21

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 listopada 2020r., wydanym w sprawie o sygn. akt I C 345/17, z powództwa H. S. i W. S. przeciwko (...) Bankowi Spółce Akcyjnej w W. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności oraz o zapłatę Sąd Okręgowy

w Katowicach pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) z dnia 28 maja 2015r. opatrzony klauzulą wykonalności nadaną przez Sąd Rejonowy w Żywcu postanowieniem z dnia 16 czerwca 2015r., sygn. akt I Co 1070/15, ponad kwotę 68.097,31 zł tytułem odsetek (pkt 1); zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 178.525,31 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od kwoty 23.152,19 zł za okres od dnia 5 października 2017r., od kwoty 144.817,39 zł za okres od dnia 11 lutego 2020r. oraz od kwoty 10.555,73 zł za okres od dnia 29 sierpnia 2020r. do dnia zapłaty (pkt 2); w pozostałym zakresie powództwo oddalił (pkt 3) oraz zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 6.520 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 4).

W uzasadnieniu Sąd wskazał, że powodowie domagali się ostatecznie pozbawienia w całości wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) z dnia 28 maja 2015r., opatrzonego klauzulą wykonalności nadaną przez Sąd Rejonowy w Żywcu postanowieniem z dnia 16 czerwca 2015r. (dalej (...)), zasądzenia solidarnie kwoty 357.050,62 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od kwoty 234.450,67 zł za okres od 24 września 2015r. oraz od kwoty 122.599,95 zł za okres od dnia 29 grudnia 2015r., a także zasądzenia solidarnie kosztów postępowania podnosząc, że po stronie dłużników nie istniał obowiązek zapłaty, gdyż łącząca strony umowa kredytu była nieważna w związku z zawartymi w jej treści klauzulami niedozwolonymi. Zadłużenie zostało spłacone. Wobec nieważności umowy wzajemne świadczenia podlegają zwrotowi.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu wskazując, że indeksowany kredyt został udzielony na wyraźny wniosek powodów, wypłacony w walucie polskiej, a powodowie zaakceptowali ryzyko walutowe. W związku z brakiem spłaty wystawiony został (...) i wszczęto egzekucję. To powodowie powinni wykazać, iż spłacili zadłużenie w całości, jednak obowiązkowi takiemu nie sprostali. Odnosząc się do stanowiska o nieważności umowy pozwana wskazywała na dopuszczalność zawierania kredytów indeksowanych podkreślając, że z powodu uchwalenia ustawy Antyspreadowej w 2011r. powodowie uzyskali możliwość zmiany umowy. Odpowiadała ona też wymogom obowiązującego art. 69 ustawy Prawo bankowe i nie została zawarta dla pozorów. Bank zaprzeczył też, by w umowie zawarto klauzule niedozwolone, gdyż powodowie znali ryzyko walutowe, od złożenia wniosku kredytowego do zawarcia umowy upłynęły prawie 3 tygodnie, a pomimo wzrostu wartości waluty preferencyjne oprocentowanie dawało powodom wymierne korzyści. Dodatkowo w § 20 umowy zastrzeżono możliwość przewalutowania kredytu, z której to możliwości powodowie nie skorzystali. Choć kurs banku nie był tożsamy z kursem NBP nie wskazywało to na rażące naruszenie interesów strony przeciwnej. Bank ponosił nakłady uzasadniające stosowanie spreadów.

W kolejnych składanych do sprawy pismach procesowych strony podtrzymały swoje stanowiska.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 9 maja 2008r. powodowie zawarli umowę kredytu hipotecznego nr (...) z (...) Bankiem Spółką Akcyjną w K. w kwocie 626.386,15 zł, indeksowanego kursem CHF (§ 1 ust. 1 umowy). Przy przyjęciu uruchomienia kredytu w dacie umowy równowartość kredytu wynosiła 308.260,90 CHF. Kredytobiorcy oświadczyli, że byli świadomi ryzyka kursowego, związanego ze zmianą kursu waluty indeksowanej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptowali to ryzyko. Spłata miała nastąpić w 192 ratach (§ 1 ust. 2 umowy). Oprocentowanie kredytu było zmienne (§ 1 ust. 3 umowy). Całkowity koszt kredytu w dniu sporządzenia umowy wynosił 355.775,40 zł, przy czym kwota ta nie uwzględniała ryzyka kursowego (§ 1 ust. 7 umowy). Ujęta w umowie Bankowa Tabela kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut (zwana Tabelą Kursów) była sporządzana przez komórkę merytoryczną Banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzenia tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP, tabela sporządzana jest o godz. 16.00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy (§ 6 ust. 1 umowy). W dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów obowiązującego w dniu uruchomienia środków (§ 9 ust. 2 umowy). Wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF – po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w Tabeli Kursów do CHF w dniu spłaty (§ 10 ust. 3 umowy).

Kredyt został wypłacony w dniu 13 maja 2008r. poprzez wypłatę kwoty 626.386,15 zł (w przeliczeniu banku 311.479,94 CHF).

Dnia 27 stycznia 2014r. powodowie podpisali aneks nr (...), na podstawie którego Bank wyraził zgodę na udzielenie karencji na okres 3 miesięcy w spłacie raty odsetkowej (§ 1 ust. 1 aneksu).

W okresie do dnia 10 marca 2015r. powodowie uiszcili na rzecz pozwanej kwotę 501.999,39 zł, a w późniejszym czasie dokonywali dalszych wpłat, w tym w dniu 23 września 2015r. w wysokości 455.000 zł.

Pismami z 18 lutego 2015r. umowa kredytowa została wypowiedziana z uwagi na zaległości w spłacie wynoszące łącznie 15.345,12 CHF.

Dnia 28 maja 2015r. pozwana wystawiła (...) (nr (...)), opatrzony klauzulą wykonalności przez Sąd Rejonowy w Żywcu 16 czerwca 2015r. (sygn. I Co 1070/15).

Na podstawie opisanego tytułu wykonawczego wszczęte zostało postępowanie egzekucyjne m.in. ze świadczeń emerytalno-rentowych stron.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy zważył, że bankowy tytuł wykonawczy, któremu nadano klauzulę wykonalności na podstawie przepisów dotychczasowych, zachował moc tytułu wykonawczego także po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 11 ust. 3 ustawy z 25.09.2015 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.1854)). To powodów też obciążał ciężar dowodowy (por. wyrok SN z 7.04.2016 r., II CSK 522/15, LEX nr 2052524; wyrok SA w Szczecinie z 2.08.2017 r., I ACa 263/17, OSASz 2017/3/96-121; wyrok SA w Katowicach z 22.03.2016 r., I ACa 1072/15, LEX nr 2041840). Powództwo oparte o art. 840 § 1 pkt 1) k.p.c. może dotyczyć bankowego tytułu wykonawczego.

Dalej Sąd stwierdził, że niewątpliwie dopuszczalne było zawieranie umów kredytu indeksowanego zastrzegających spread walutowy (por. wyrok SN z 11.12.2019 r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344, wyrok SN z 22.01.2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134), a umowa taka stanowiła możliwy wariant umowy kredytowej (art. 3531 k.c. w związku z art. 69 pr. bank.). W takiej sytuacji spread walutowy stanowi dodatkową, niesprzeczną z przepisami prawa, korzyść banku (por. wyrok SN z 14.07.2017 r., II CSK 803/16, OSNC 2018, nr 7-8, poz. 79). Nie oznacza to jednak, że konkretne postanowienia umowne nie będą wadliwe.

W niniejszej sprawie powodowie powoływali się na nieważność umowy kwestionując zastosowany w umowie mechanizm indeksacji i sposób wyliczenia obciążeń kredytowych przy wykorzystaniu Tabel Bankowych. Analizując postanowienia umowne odnoszące się do ryzyka kursowego na gruncie art. 385¹ § 1 k.c. Sąd wskazał, że skoro zgromadzony materiał dowodowy nie wskazywał w żaden sposób, by powodowie zawierając umowę przy wykorzystaniu wzorca, mieli realny wpływ na treść tych postanowień, a jednocześnie nie zostały sformułowane jednoznacznie (nie pozwalały one powodom na oszacowanie wysokości obciążających ich w przyszłości świadczeń, gdyż kurs waluty ustalany był w Tabeli Kursów- k. 13- arbitralnie przez bank, bez dookreślenia w sposób jednoznaczny stosowanych kryteriów, a umowa nie przewidywała mechanizmów pozwalających na obronę przed stanowiskiem banku), to postanowienia te z pewnością podlegają ocenie na podstawie tego przepisu. Zasięg pojęcia głównych świadczeń stron, którym ustawodawca posłużył się w art. 385¹ § 1 k.c., nie może być utożsamiany z essentialia negotii stosunku prawnego; Sąd powinien zaś dokonać oceny in casu z uwzględnieniem wszystkich postanowień oraz celu zawieranej umowy (por. wyrok SN z 8.11.2012 r., I CSK 49/12, Legalis).

W okolicznościach sprawy wyeliminowanie klauzul prowadzi do zniesienia mechanizmu indeksacji, a zarazem zaniknięcia ryzyka kursowego, do którego to elementu umowa odwoływała się już w § 1 ust. 1 umowy. Mechanizm indeksowania, ujęty w analizowanej umowie, wykorzystano też do wyliczenia kapitału wypłacanego kredytu (§ 1 ust. 1 umowy w zw. z § 9 ust. 2 umowy- k. 11,15) i spłat (§ 10 ust. 3 umowy (k. 15)). Niewątpliwie były to istotne postanowienia umowne, a tzw. klauzule waloryzacyjne określały główne świadczenia stron spornej umowy (por. wyrok SN z 11.12.2019 r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344, wyrok SA w Warszawie z 29.01.2020 r., I ACa 67/19, LEX nr 2817620).

Przez działanie wbrew dobrym obyczajom (na kanwie art. 385¹ § 1 k.c.) rozumie się wprowadzenie do wzorca klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron, co stanowi wykroczenie przeciw uznanym w społeczeństwie zasadom moralnym lub przyjętej w obrocie uczciwości, bez dostatecznego brania pod uwagę interesów konsumenta i bez przyznania mu z tego tytułu wyrównania, a rozsądna ocena wskazuje, że konsument niezaakceptowałby w ramach negocjacji takiej klauzuli. Z kolei rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną, znaczną czy rażącą dysproporcję na jego niekorzyść praw i obowiązków wynikających z umowy, przy czym ustalenie, czy klauzula wzorca umowy powoduje taką nierównowagę, dokonane może być w szczególności przez porównanie sytuacji konsumenta w razie zastosowania tej klauzuli z sytuacją, w której byłby konsument, gdyby zastosowane zostały obowiązujące przepisy prawa (por. wyrok SN z 15.01.2016 r., I CSK 125/15, Legalis nr 1398255; wyrok SN z 13.08.2015 r., I CSK 611/14, LEX nr 1771389; wyrok SA w Warszawie z 30.06.2015 r., VI ACa 1046/14, LEX nr 1820928; wyrok SA w Szczecinie z 2.08.2017 r., I ACa 263/17, OSASz 2017/3/96-121). Kontrola sądowa realizowana jest przy uwzględnieniu okoliczności sprawy, a w szczególności, czy gdyby konsument miał wiedzę i pełną świadomość odnośnie rzeczywistej treści i skutków tego postanowienia, to zgodziłby się na zawarcie umowy tej treści (por. wyrok SA w Krakowie z 4.10.2016 r., I ACa 645/16, LEX nr 2144763, wyrok SA w Warszawie z 15.09.2017r., I ACa 983/16, LEX nr 2381508). Skutkiem zastosowania klauzuli niedozwolonej jest brak mocy wiążącej tego postanowienia od chwili zawarcia umowy lub związania stron wzorcem umownym (por. Adam Olejniczak. Komentarz do art.385(1) Kodeksu cywilnego. Stan prawny: 1.05.2014 r.), choć sankcja ta może być ograniczona do części jednostek redakcyjnych wzorców umów (i zwykłych umów; por. wyrok SN z 21.02.2013 r., I CSK 408/12, OSNC 2013/11/127, Biul.SN 2013/6/9, M.Prawn. 2014/1/37; Roman Trzaskowski. Komentarz do art.385(1), art.385(2), art.385(3) Kodeksu cywilnego. Stan prawny: 2017.12.01).

Odnosząc się do niniejszej sprawy Sąd pierwszej instancji stwierdził, że stosownie do treści § 1 ust. 1 w zw. z § 9 ust. 2 i 10 ust. 3 umowy, środki przekazywane w ramach wypłaty i spłaty kredytu przeliczane były według kursu (odpowiednio kupna i sprzedaży) określonego w Tabeli Kursów, obowiązującego w dniu uruchomienia środków lub spłaty (k. 15). Zgodnie zaś z treścią § 6 ust. 1 umowy wartości te (ujęte w tabeli) były ustalane przez merytoryczną komórkę Banku „na podstawie” kursów obowiązujących na rynku międzybankowym i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP (k. 13). Pomimo odwołań do kursu NBP czy obowiązującego na rynku międzybankowym brak było w tym postanowieniu umownym obiektywnego kryterium, niezależnego od pozwanej, pozwalającego na jednoznaczne odtworzenie stosowanego mechanizmu, a zarazem zweryfikowanie ustalonego przez bank kursu. Nie sposób uznać, by opisane reguły były do zaakceptowania przez konsumenta w drodze indywidualnych negocjacji, czy też, by zapisy takie były adekwatne do minimalnych wymogów równouprawnienia stron w ramach stosunku cywilnego, jak też zasadami lojalności kontraktowej. Oceny tej nie zmieniają oświadczenia kredytobiorców odnośnie świadomości ryzyka kursowego, czy wynikającego ze zmiennego oprocentowania (k. 11- § 1 ust. 1 i 3 umowy), zwłaszcza że zawarte były we wzorcu umownym i miały charakter bardzo ogólny (por. wyrok SA w Katowicach z 17.07.2020 r., I ACa 589/18, LEX nr 3056665). Wysoce nieprawdopodobnym jest, że gdyby istotnie bank rzetelnie wyjaśnił znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, racjonalny kredytobiorca zdecydowałby się na kredyt obejmujący mechanizm wiążący spłatę z kursem waluty obcej w perspektywie kilkunastu lat. Pomijając zarazem kwestię ryzyka kursowego, problemem było, jak wskazano, odwołanie się przy jego kształtowaniu do tabel bankowych, pozbawionych obiektywnego kryterium. Skoro postanowienia te godziły w sposób zasadniczy w równowagę kontraktową stron, umożliwiając bankowi chociażby kompensowanie ograniczonych wpływów z innych segmentów działalności banku, były one abuzywne (por. wyrok SA w Katowicach z 17.07.2020 r., I ACa 589/18, LEX nr 3056665; wyroki Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 14.12.2010 r., XVII Amc 426/09 oraz 19 kwietnia 2016 r., sygn. XVII AmC 2939/14).

Kontynuując rozważania Sąd wskazał, że art. 385¹ § 2 k.c. (stosownie do którego jeżeli postanowienie umowy zgodnie z jego § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie) został implementowany do porządku krajowego stosownie do Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.U.E.L.1993.95.29). Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe

po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (art. 6 ust. 1). Obowiązkiwanie jednak umowy w dalszym ciągu, po wyłączeniu z niej nieuczciwych postanowień umownych, jest pomyślane jako ochrona interesu konsumenta, a nie jego kontrahenta (por. wyrok SN z 27.11.2019 r., II CSK 483/18, wyrok TSUE z 3.10.2019 r. C-260/18). Możliwe jest na tej podstawie uzupełnienie luki przepisem dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie w razie wyrażenia na to zgody przez strony, jednak możliwość ta jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, wbrew woli konsumenta, narażając go tym samym na szczególnie szkodliwe skutki.

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji stwierdził, że usunięcie z umowy zawartej przez strony niedozwolonych postanowień uniemożliwia dalsze obowiązkiwanie umowy. Wyłączenie mechanizmu waloryzacji i pominięcie odesłania do gotówkowego kursu kupna franka czyni niemożliwym określenie w walucie obcej równowartości kwoty kredytu udzielonego w złotych kredytobiorcy. W efekcie odpada realizacja funkcji umowy o kredyt w złotych indeksowany kursem franka. Bez tych mechanizmów nie da się też określić wysokości zobowiązań kredytobiorcy płatnych w złotych jako równowartość raty w walucie obcej, czy salda zobowiązań wobec banku w przypadku przewalutowania kredytu. Wobec braku możliwości dalszego funkcjonowania umowy bez niedozwolonych postanowień dotyczących sposobu indeksacji kredytu, będących istotnymi elementami umowy, umowa była nieważna w oparciu o art. 58 § 1 k.c. (por. też wyrok SA w Katowicach z 17.07.2020 r., I ACa 589/18, LEX nr 3056665). Również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości wskazano, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, określającego główny cel umowy wskazuje, że utrzymanie takiej umowy z prawnego punktu widzenia nie wydaje się możliwe (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 14.03.2019 r., C-118/17, LEX nr 2631770). Podkreślić należy, że uznanie umowy za nieważną w całości nie narażało konsumentów (powodów) na niekorzystne skutki. Pomijając prezentowane przez nich konsekwentnie stanowisko odnośnie nieważności umowy (k. 3), uścili oni łącznie kwotę znacznie przekraczającą wypłacony kredyt. Materiał dowodowy, w tym treść umowy i zeznania powódki, wskazywały też jednoznacznie na wolę stron udzielenia kredytu w walucie polskiej. Stanowiska tego nie podważa też treść § 20 umowy przewidująca mechanizm przewalutowania. Możliwość taka była ograniczona licznymi obostrzeniami i wolą pozwanej. Mechanizm ten nie usuwał też abuzywności opisanych wyżej klauzul, a poza tym przewalutowanie znowu miałyby nastąpić na podstawie Tabel Bankowych. Także samo wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2011.165.984) w żaden sposób nie wpływało na ocenę abuzywności przedmiotowych klauzul (por. wyrok SN z 11.12.2019 r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344). Zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 jej przepisom nie podlegają m.in. postanowienia umowy „odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze” pod warunkiem, iż zachowana została możliwość odwrócenia niekorzystnych skutków niedozwolonego postanowienia (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 14.03.2019 r., w sprawie C-118/17, Z. D. przeciwko (...) Bank Hungary Z., pkt 45). Skutkiem sanowania klauzul abuzywnych jest wówczas także wyłączenie możliwości uznania umowy za nieważną z powodu tej (i tylko tej) abuzywności. Celem powołanej ustawy nie było jednak sanowanie wadliwości umów (kwestii tej przepisy nie obejmowały, podobnie jak rozliczeń w tym zakresie). Ustawa w zasadzie nie przewidywała też gotowych do zastosowania przepisów, które zastępowałyby ewentualne klauzule abuzywne, a jedynie nakładała na banki ciężar dokonania ogólnie określonych, wymagających skonkretyzowania in casu zmian umowy. Tymczasem owe konkretne rozwiązania mają być wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę (por. motyw 13 dyrektywy 93/13 oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21.03.2013 r., w sprawie C-92/11, (...) przeciwko V. N.-W. e.V., pkt 26 i n.). Samo zaś umożliwienie spłaty bezpośrednio w walucie obcej ma sens w przypadku mechanizmu indeksacji skonstruowanego prawidłowo, a z drugiej strony nie rozwiązuje problemu dotyczącego określenia kursu, po którym przeliczona została kwota kredytu oddawana do dyspozycji kredytobiorcy.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy stwierdził, że skoro umowa była nieważna bankowy tytuł wykonawczy podlegał uchyleniu. Zastrzec jednak należy, że powództwo przeciwegzekucyjne skierowane na pozbawienie lub ograniczenie wykonalności tytułu wykonawczego może być skutecznie wniesione tylko pod warunkiem, że istnieje potencjalna możliwość wykonania tytułu wykonawczego w całości lub w określonej jego części; taka zaś nie występuje, gdy wykonalność tytułu wykonawczego wygasła na skutek jego zrealizowania (por. postanowienie SN z 30.05.2014 r., sygn. akt II CSK 679/13, wyrok SA w Szczecinie z 12.07.2017 r., I ACa 209/17). W części zatem, w jakiej

świadczenie zostało wyegzekwowane przez komornika żądanie było bezzasadne. Choć zasadniczo wpłata środków komornikowi skutkuje zaspokojeniem roszczenia (por. Olimpia Marcewicz. Komentarz aktualizowany do art.815 Kodeksu postępowania cywilnego. Stan prawny: 2019.04.20), to sytuacja zmienia się w przypadku m.in. zawieszenia postępowania egzekucyjnego, gdyż komornik przekazuje środki na rachunek depozytowy Ministra Finansów (por. Dariusz Zawistowski. Komentarz do art.808 Kodeksu postępowania cywilnego. Stan prawny: 2013.11.21). Dnia 26 kwietnia 2019r. W niniejszej sprawie postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2019r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie egzekucyjne, a komornik przekazywał później środki na rachunek depozytowy, o czym informował w piśmie z 17 lipca 2019r. W takiej sytuacji nie dochodzi do zaspokojenia wierzyciela, nawet po wpłacie środków komornikowi, co potwierdza art. 808 § 2 k.p.c., skoro ten przepis stanowił nie tylko podstawę do naliczania odsetek, ale i ich zaliczenia do sumy egzekucji. Tytuł wykonawczy podlegał zatem uchyleniu ponad kwotę wyegzekwowaną do czasu zawieszenia postępowania egzekucyjnego, tj. do 26 kwietnia 2019r. W tym czasie na rzecz wierzyciela wyegzekwowano pomijając koszty egzekucyjne w kwocie 377,13 zł kwotę 68.097,31 zł tytułem odsetek.

Odnosząc się z kolei do obowiązku zapłaty, wobec nieważności umowy, Sąd stwierdził, że świadczenie spełnione na podstawie niedozwolonego postanowienia musi być postrzegane jako świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. (por. wyroki SN z 4.04.2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115 i z 9.05.2019 r., I CSK 242/18, nie publ.; wyroki z 21.12.2016 r. w połączonych sprawach C-154/15, C-307/15 i C-308/15). Już samo spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia zwrotnego, przysługującego zubożonemu i nie ma potrzeby ustalania, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło accipiensa ani czy na skutek tego świadczenia majątek solvensa uległ zmniejszeniu. Samo bowiem spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powoda, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego - przesłankę jego wzbogacenia (por. wyroki SN z 24.11.2011 r., I CSK 66/11, nie publ., z 9.08.2012 r., V CSK 372/11, nie publ., z 28.08.2013 r., V CSK 362/12, nie publ., z 15.05.2014 r., II CSK 517/13, nie publ., z 29.11.2016 r., I CSK 798/15, nie publ. i z 11.05.2017 r., II CSK 541/16, nie publ.). Powodowie uiścili tytułem spłaty zadłużenia kwotę ponad 1.000.000 zł, a zatem znacznie przekraczającą dochodzone roszczenie. Nawet po pomniejszeniu dokonanych wpłat (501.999,39 zł + 455.000 zł + 68.097,31 zł; k. 252, 340, wliczając w to wyegzekwowane przez komornika świadczenia) o wyplaconą kwotę kapitału (626.386,15 zł) różnica przewyższała dochodzone roszczenie (357.050,62 zł).

Strona powodowa miała też prawo domagać się zasądzenia odsetek. Uwzględniając podstawę roszczenia o zapłatę (art. 410 § 2 k.c.), skoro termin zapłaty wskazanej sumy nie był oznaczony, ani nie wynikał z właściwości zobowiązania, świadczenie to powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu pozwanego do zapłaty (art. 455 k.c.; por. wyrok SA w Warszawie z 29.01.2020 r., I ACa 67/19, LEX nr 2817620). Powodowie domagali się odsetek od kwoty 234.450,67 zł od dnia 24 września 2015r. oraz od kwoty 122.599,95 zł od dnia 29 grudnia 2015r. (k. 420). W okolicznościach sprawy termin naliczania odsetek powinien być odnoszony do dat doręczenia pism procesowych obejmujących żądanie zapłaty, a za niezwłoczny, mając na uwadze wysokość dochodzonych środków, powinien być uznany termin 14 dni. W zakresie zatem kwoty 46.304,37 zł odsetki naliczono za okres od 5 października 2017r., w zakresie kwoty 289.634,77 zł od 11 lutego 2020r., a kwoty 21.111,48 zł od 29 sierpnia 2020r.

Na zakończenie Sąd zaznaczył, iż charakter ustawowego węzła prawnego na gruncie art. 410 § 2 k.c. (umowa nie wywoływała w całości skutków prawnych) wykluczał solidarne żądanie zapłaty. Z tych też względów świadczenie o charakterze podzielnym zostało zasądzone w częściach równych.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. mając na uwadze to, że powodowie ulegli tylko co do nieznaczącej części roszczenia. Stosownie do art. 105 § 1 k.p.c. koszty te zostały rozdzielone po połowie.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana skarżąc wyrok w całości oraz zarzucając mu:

1) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez dowolną, a nie wszechstronną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, co wyrażało się dokonaniu ustaleń niewynikających ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego lub pozostających z nim w sprzeczności, tj.:

- sprzeczne z materiałem dowodowym przyjęcie, że pozwana mogła dowolnie ustalać Tabelę Kursów, co miało doprowadzić do naruszenia równowagi stron w sposób rażący, podczas gdy w § 6 umowy kredytu wskazano, że Tabela Kursów sporządzana jest na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzenia tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP,

- nie wzięcie pod uwagę, że oświadczenie zawarte w § 1 ust. 1 umowy kredytu wskazuje istotne dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, to jest fakt zrozumienia i akceptacji przez kredytobiorców zasad przeliczania należności według kursów publikowanych w Tabeli Kursów,

- dowolne przyjęcie, że strona powodowa nie miała wpływu na treść wzorca, a więc że umowa nie była negocjowana indywidualnie, podczas gdy m.in. kwestia indeksowania kredytu kursem franka szwajcarskiego została indywidualnie uzgodniona z powodami, co wynika wprost z brzmienia wniosku o udzielenie kredytu sporządzonego przez powodów, w którym zwrócili się do poprzednika prawnego pozwanej o udzielenie kredytu indeksowanego do waluty obcej,

- dowolnym ustaleniu, że postanowienia umowy stanowią postanowienia niedozwolone, podczas gdy nie zostało wykazane, aby postanowienia dotyczące różnic kursowych naruszały dobre obyczaje, bądź interesy konsumenta w sposób rażący,

- bezpodstawnym przyjęciu, że uznanie umowy za nieważną z powodu abuzywności postanowień odsyłających do bankowych tabel kursowych, będzie korzystne dla powodów,

- błędnym ustaleniu, że powodowie wnosili o zasądzenie solidarnie na ich rzecz kwoty 357.050,62 zł wraz z odsetkami, podczas gdy zgodnie z treścią pozwu wnosili o zasądzenie na ich rzecz solidarnie kwoty 46.304,37 zł wraz z odsetkami;

2) naruszenie art. 232 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i 278 k.p.c. polegające na bezpodstawnym pominięciu opinii biegłego z dnia 21 października 2018r. w której to opinii biegły dokonał wyliczeń zadłużenia powodów przy zastąpieniu postanowień niedozwolonych - kursem NBP;

3) naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z postanowieniami § 9 ust. 2, § 10 ust. 3 umowy kredytu w zw. z § 6 umowy kredytu w związku z art. 385¹ § 1 k.c., poprzez wadliwą ich wykładnię wyrażającą się w przyjęciu, że postanowienia umowy kredytu naruszały dobre obyczaje i jednocześnie rażąco naruszały interes kredytobiorcy, ponieważ dowolnie pozwalały powodowi ustalać kursy waluty, do której był indeksowany kredyt, podczas gdy powyższe postanowienia wskazują, że kursy w bankowej tabeli kursów kształtowane były w oparciu o rynek międzybankowy, zatem na podstawie czynników obiektywnych i niezależnych od pozwanej i jej poprzednika prawnego;

4) naruszenie art. 58 § 1 k.c. i art. 385¹ § 1 i 2 k.c. art. 353¹ k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie, to jest uznanie, że skutkiem stwierdzenia abuzywności postanowień indeksacyjnych jest niemożność dalszego trwania umowy w ustalonym przez strony kształcie, czyli jej nieważność, podczas, gdy taki skutek przez art. 385¹ § 1 i 2 k.c. nie jest przewidziany, a za hipotetycznie abuzywne może zostać uznane wyłącznie odesłanie do czynnika kompetencyjnego w postaci Tabeli Kursów banku. Tym samym skutkiem uznania za abuzywne kursu tabelarycznego pozwanej winno być to, że w miejsce kursu tabelarycznego ustalanego przez pozwaną zastosowany powinien być kurs ustalony przez Konstytucyjny organ kontroli państwowej i ochrony prawa, czyli Narodowy Bank Polski;

5) naruszenie art. 69 ust. 2 pkt 4a w zw. z art. 69 ust. 3 i zw. z art. 75b ustawy Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997r. oraz w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984) poprzez ich błędną wykładnię, wskutek czego pomimo wejścia w życie powyższych przepisów postanowienia utraciły abuzywny charakter w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., gdyż od wejścia w życie powyższej nowelizacji prawa bankowego zobowiązana mogła spłacać raty kredytu bezpośrednio w walucie indeksacji pozyskując ją na rynku na akceptowalnych przez siebie zasadach i bez konieczności korzystania z pośrednictwa banku i oferowanych przezeń kursów wymiany;

6) naruszenie art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r. przepisy wprowadzające kodeks cywilny oraz art. 41 prawa wekslowego poprzez ich niezastosowanie do spornej umowy, w sytuacji gdy rekonstrukcja norm umownych w oparciu o powołane przepisy doprowadziłaby do utrzymania umowy, jej charakteru w oparciu o przepis, który nie odsyła do ustalonych zwyczajów, za to realizuje postulat utrzymania umowy i to w kształcie nienaruszającym prawa wspólnotowego. Tym samym skutkiem uznania za abuzywnie kursu tabelarycznego pozwanej winno być to, że w miejsce kursu tabelarycznego ustalanego przez pozwaną, zastosowany powinien być kurs ustalony przez Konstytucyjny organ kontroli państwowej i ochrony prawa czyli kurs Narodowy Bank Polski; na tę okoliczność Sąd powołał biegłego, czego wyrazem jest opinia biegłego z dnia 21 października 2018r.;

7) naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i wydanie przez Sąd wyroku w pkt 2 zasądając na rzecz powodów zwrot świadczenia nienależnego i tym samym wyrokując co do przedmiotu nie objętego pozwem, a także ponad żądanie;

8) naruszenie art. 191 k.p.c. polegające na rozstrzygnięciu przez Sąd wyrokiem w pkt 2 roszczenia o zwrot świadczenia nienależnego, podczas gdy sprawa jest roszczeniem o pozbawienie tytułu wykonawczego klauzuli wykonalności na podstawie art. 840 k.p.c.; taka kumulacja roszczeń nie nadaje się do rozstrzygnięcia w jednej sprawie z uwagi, że nie nadają się one do tego samego trybu postępowania; ponadto dla powództwa z art. 840 k.p.c. przewidziane jest postępowanie odrębne, co wyklucza kumulację roszczeń w jednej sprawie; ponadto niniejszy Sąd nie jest właściwy miejscowo do rozstrzygnięcia roszczenia o zwrot świadczenia nienależnego na rzecz powodów;

9) naruszenie art. 840 k.p.c. polegające na tym, że Sąd w sprawie o pozbawienie tytułu wykonawczego klauzuli wykonalności rozstrzygnął także roszczenia o zwrot świadczenia nienależnego, które to roszczenie nie może być rozpatrywane w sprawie z powództwa opartego na podstawie art. 840 k.p.c.;

10) naruszenie art. 410 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i zasądzenie na rzecz powodów kwoty wskazanej w pkt 2 wyroku, podczas gdy w niniejszej sprawie pozwana wykazała, że umowa kredytu jest ważna, a na wypadek uznania, że postanowienia indeksacyjne są abuzywnie, to skutkiem takiego uznania nie może być stwierdzenie nieważności umowy kredytu;

11) naruszenie art. 410 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że wobec stwierdzenia nieważności umowy kredytu pozwana otrzymała świadczenie nienależne, podczas gdy zawarta pomiędzy stronami umowa kredytu jest ważna, co wyklucza możliwość orzekania na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu;

12) naruszenie art. 843 § 3 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i zasądzenie na rzecz powodów kwoty wskazanej w pkt 2 zaskarżonego wyroku, podczas gdy powodowie nie żądali w pozwie zasądzenia na ich rzecz kwoty wskazanej w pkt 2 wyroku - zażądali zwrotu świadczenia nienależnego pobranego przez komornika w kwocie 46.304,37 zł, a nie wszystkich kwot wpłaconych tytułem nieważnej umowy kredytu;

13) naruszenie art. 118 k.c. poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy zasądzone na rzecz powodów roszczenie w pkt 2 zaskarżonego wyroku uległo przedawnieniu w zakresie wpłat dokonanych przez nich przed upływem ustawowego terminu od daty zapłaty poszczególnych rat kredytowych.

Mając na uwadze powyższe pozwana wniosła o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z powodu nie rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy, ewentualnie o zmianę wyroku i oddalenie powództwa w zakresie w jakim został tytuł wykonawczy pozbawiony wykonalności w pkt 1 zaskarżonego wyroku, oddalenie w całości powództwa o zapłatę w pkt 2 zaskarżonego wyroku, ewentualnie o wyłączenie i przekazane do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie, jako sądowi właściwemu miejscowo według siedziby pozwanej roszczenia o zwrot świadczenia nienależnego, a także o zasądzenie od powodów solidarnie kosztów postępowania przed Sądem pierwszej i drugiej instancji według norm przepisanych.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 10 marca 2021r. Sąd Apelacyjny apelację pozwaną odrzucił w części dotyczącej skarżonego nią rozstrzygnięcia ujętego w pkt 3) wyroku.

Na rozprawie w dniu 21 września 2021r. pełnomocnik powodów wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie na rzecz powodów kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie była uzasadniona.

Przede wszystkim nietrafnie zarzuca apelacja naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. Przepis ten określa zasadę swobodnej oceny dowodów, zgodnie z którą sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, a zatem z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności. Prawidłowe postawienie zarzutu obraży art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wskazania konkretnych zasad, które sąd naruszył i dowodów, przy ocenie których do naruszenia takiego doszło. Mylnie w ramach zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. podważa wnioski, jakie w oparciu o ustalone na podstawie zebranych dowodów fakty sformułował ten Sąd odnośnie do waluty kredytu, ukształtowania postanowień umownych, wypełnienia przez bank obowiązków informacyjnych, zasadności powództwa, jego przesłanek. Ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd Okręgowy i przyjęte za podstawę rozstrzygnięcia były prawidłowe, wystarczające dla rozstrzygnięcia sprawy i znajdowały potwierdzenie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Sąd Okręgowy nie naruszył w żadnej mierze przepisów procesowych, w tym art. 233 §1 k.p.c., jako że nie przekroczył zasad swobodnej oceny dowodów, ani też nie naruszył zasad logiki i doświadczenia życiowego. Stąd też ustalenia te Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne, nie znajdując podstaw do ich uzupełnienia

Sąd Apelacyjny w pełni też podzielił dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę prawną ustaleń faktycznych. W szczególności podzielił konstatacje Sądu Okręgowego w przedmiocie ważności umowy, a to uznając za zasadny podniesiony przez pozwaną zarzut nieważności umowy wywodzony z regulacji art. 385¹§1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy Prawo bankowe i art. 58§1 k.c.

Kluczowym dla rozstrzygnięcia zagadnieniem jest ocena Sądu Okręgowego o abuzywności postanowień umowy. Wskazane w motywach Sądu Okręgowego postanowienia § 1 ust. 1 w zw. z § 9 ust. 2 i 10 ust. 3 umowy oraz § 6 ust. 1 umowy pozwalające pozwanemu Bankowi na ustalenie wielkości kredytu wypłaconego w walucie polskiej w pełni prawidłowo Sąd Okręgowy ocenił jako niedozwolone (abuzywne) postanowienia umowy. Nie zostały bowiem w umowie dostatecznie sprecyzowane kryteria ustalania tego kursu, co pozwalało na jego jednostronne kształtowanie. Mechanizm ustalania kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jako sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający interesy konsumenta należy uznać za niedopuszczalny (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019r. II CSK 483/18 – LEX nr 2744159, OSP 2021/2/7). Wbrew twierdzeniom apelacji nie ma istotnego znaczenia jak Bank w istocie ustalał ten kurs CHF, czy i w jakim zakresie odbiegał on od średniego kursu NBP tej waluty oraz że bank ustalał Tabelę Kursów na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym. Z zebranych dowodów wynika, że zakwestionowane postanowienia nie były uzgadniane indywidualnie z powodami. Umowę zawarto bowiem według wzorca obowiązującego u pozwanego a nie przedstawiono dowodu świadczącego o dokonaniu takich uzgodnień. Pomijając kwestię czy postanowienia umowy odsyłające do tabel określają główne świadczenie stron nie sposób uznać, że sformułowane one zostały w sposób jednoznaczny w rozumieniu przepisu art. 385¹ § 1 k.c. Dla stwierdzenia abuzywności tych postanowień nie ma znaczenia w jaki sposób pozwany realizował postanowienia umowy w tym zakresie. Oceny zgodności tych postanowień z dobrymi obyczajami dokonuje się bowiem według stanu z chwili zawarcia umowy (art. 385² k.c.). Trafnie Sąd pierwszej instancji stwierdził, że skutkiem uznania zakwestionowanych postanowień umowy za niedozwolone jest ich bezskuteczność, nie wiążą one konsumenta.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdzano wielokrotnie, że mechanizm ustalania kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula waloryzacyjna, która nie zawiera jednoznacznej treści, w rezultacie pozwala na pełną swobodę decyzyjną banku, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Odwołanie się w postanowieniach umowy do Tabeli Kursów pozwanego banku oznacza naruszenie równowagi kontraktowej stron, skoro o środkach waloryzacji kredytu i rat jego spłaty decydować może jednostronnie kredytodawca kształtując przez to wysokość własnych korzyści finansowych, a jednocześnie nieprzewidywalne dla kredytobiorcy koszty udzielonego mu kredytu.

Zawarcie we wniosku o udzielenie kredytu oświadczenia kredytobiorcy, że jest on świadomy ryzyka związanego z kredytami zaciągniętymi w walucie wymiennej i że ryzyko zmiany kursów poniesie oraz że został poinformowany o stosowaniu w rozliczeniach bankowych kursów waluty, nie oznacza, że zrealizował pozwany ze szczególną starannością, jakiej wymagało wprowadzenie do długoterminowej umowy mechanizmu waloryzacji, obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego, a kształtując treść klauzuli waloryzacyjnej zachował się w sposób lojalny wobec kredytobiorcy uwzględniając jego uzasadnione interesy.

Bezzasadnie zarzuca również apelujący, że wybór przez powodów rodzaju kredytu, zasad jego wypłaty i spłaty czyli kredytu indeksowanego do kursu franka szwajcarskiego stanowi o indywidualnym uzgodnieniu postanowień umowy. Stosownie do art. 385¹ § 4 k.c., ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje, a w niniejszej sprawie obciążał ten obowiązek pozwanego. Część ogólna umowy zawiera jej ogólne warunki kształtujące prawa i obowiązki stron w zależności od celu udzielonego kredytu i metody jego spłaty. Umowa stanowi w istocie w tej części jej wzorzec, na treść którego kredytobiorca nie miał rzeczywistego wpływu. Według § 3 art. 385¹ k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Fakt złożenia przez powodów wniosku o udzielenie kredytu i dokonania przez nich wyboru oferty w walucie wymiennej, otrzymania przed zawarciem umowy jej wzoru i wzoru załączników oraz informacji o ryzyku kursowym oraz stosowanej przez bank tabeli kursów nie oznacza, że powodowie mieli realny wpływ na ukształtowanie kwestionowanych w pozwie postanowień umowy. Zastosowanie umowy formularzowej w jej części ogólnej wprost temu przeczy.

Bezzasadne są również twierdzenia apelacji o możliwości zastąpienia abuzywnych postanowień umowy odwołujących się do Tabeli Kursów regulacją opartą na kursie franka szwajcarskiego wynikającym z obwieszczeń NBP. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, obowiązywanie umowy w dalszym ciągu, po wyłączeniu z niej nieuczciwych postanowień umownych jest pomyślane jako ochrona interesu konsumenta, a nie jego kontrahenta i przywołał wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r. C-260/18 zapadły na gruncie sprawy bezpośrednio odnoszącej się do polskiego systemu prawnego, według którego, jeżeli sąd krajowy uzna, że zgodnie z odpowiednimi przepisami obowiązującego prawa utrzymanie w mocy umowy bez zawartych w niej nieuczciwych postanowień nie jest możliwe, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu, że ta umowa nie może dalej obowiązywać bez takich warunków i wtedy sąd powinien orzec jej unieważnienie, wykluczona jest możliwość uzupełnienia luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które w niej się znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że treść czynności prawnej jest uzupełniana przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie są zatem przepisami o charakterze dyspozytywnym lub przepisami mającymi zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę, art. 6 ust. 1 Dyrektywy nie stoi na przeszkodzie zastąpieniu nieuczciwego postanowienia umownego wspomnianym przepisem dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie w razie wyrażenia na to zgody przez strony, jednak możliwość ta jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, wbrew woli konsumenta, narazając go tym samym na szczególnie szkodliwe skutki. Po usunięciu z umowy zawartej przez strony niedozwolonych postanowień obowiązywanie jej w dalszym ciągu nie jest możliwe, jak słusznie wywiódł Sąd Okręgowy. Wyłączenie

mechanizmu waloryzacji i pominięcie odesłania do gotówkowego kursu kupna franka czyni niemożliwym określenie podlegającej wypłacie w złotych kwoty kredytu udzielonego we frankach, tym samym odpada realizacja funkcji umowy o kredyt w złotych denominowany do franka. Bez zastosowania przewidzianego w umowie narzędzia waloryzacji i gotówkowego kursu sprzedaży franka nie da się też określić wysokości zobowiązań kredytobiorcy płatnych w złotych jako równowartość raty w walucie obcej.

Skoro bez niedozwolonych postanowień dotyczących sposobu waloryzacji kredytu umowa nie może dalej funkcjonować w obrocie prawnym ze względu na brak istotnych elementów, stwierdzić należało jej nieważność w oparciu o art. 58 § 1 k.c.

Stwierdzenie nieważności umowy stanowiło przesłankę głównego żądania pozwu, zgodne jest zatem z wolą powodów.

W tym miejscu odnosząc się do powoływanych w apelacji kilkakrotnie wyroków Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie I ACa 1233/17 i z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie I ACa 857/18, wskazać należy, że wyrok z dnia 30 maja 2018 r. został uchylony przez Sąd Najwyższy w uwzględnieniu skargi kasacyjnej, a po ponownym rozpoznaniu sprawy pod sygn. akt I ACa 655/20 zapadł w dniu 18 marca 2021 r. wyrok uwzględniający powództwo, u podstaw którego było stanowisko o abuzywności postanowień waloryzacyjnych i związanej z nią nieważności umowy. Z kolei wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie I ACa 857/18 – jak wynika z uzasadnienia – oddalenie powództwa kierowanego przeciwko bankowi wiązał przede wszystkim z faktem niepotwierdzenia zarzutu nieważności umowy kredytowej z przepisem art. 69 Prawa bankowego. Wyrok ten został zaskarżony skargą kasacyjną, przyjętą przez Sąd Najwyższy do rozpoznania. Wskazać również należy, że pogląd zawarty w uzasadnieniu tego wyroku, a powoływany przez pozwanego w apelacji o tym, że abuzywność niektórych postanowień umowy nie powoduje jej nieważności, a jedynie bezskuteczność tych postanowień jest odosobniony w orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Katowicach.

Zarzut naruszenia przepisu art. 232 w związku z art. 227 i 278 k.p.c. został powiązany w apelacji z niewykorzystaniem przez Sąd Okręgowy dokonanych przez biegłą w opinii z 21 października 2018 r. wyliczeń zadłużenia powodów przy zastąpieniu postanowień niedozwolonych – kursem NBP. Zarzut ten jest bezpodstawny w świetle wywodów dotyczących niemożności zastąpienia kursu franka służącego do wyliczeń zgodnie z treścią umowy, w oparciu o postanowienia, które uznane zostały za abuzywne, kursem franka NBP. Mimo wydania opinii w tym przedmiocie okazała się ona nieprzydatna do poczynienia na jej podstawie ustaleń. Opinia natomiast została wykorzystana – jak wynika z uzasadnienia wyroku Sadu Okręgowego do ustalenia wysokości wpłat na poczet spłaty kredytu, dokonanych przez powodów.

Nie doszło do zarzucanego w apelacji naruszenia art. 69 ust. 2 pkt 4a w zw. z art. 69 ust. 3 i zw. z art. 75b ustawy Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997r. oraz w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984), które apelujący wiązał z utratą abuzywnego charakteru postanowień waloryzacyjnych spowodowaną możliwością spłacania raty kredytu bezpośrednio w walucie indeksacji pozyskując ją na rynku na akceptowalnych przez siebie zasadach i bez konieczności korzystania z pośrednictwa banku i oferowanych przezeń kursów wymiany. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy szeroko przedstawił argumentację przemawiającą za bezzasadnością takiego twierdzenia. Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości stanowisko to podziela bez potrzeby ponownego przytaczania tej argumentacji.

Świadczenie spełnione w wykonaniu umowy, której nieważność stwierdzono, jest świadczeniem nienależnym w myśl art. 410 § 2 k.c., gdyż odpadła jego podstawa. Ten, kto jej spełnił, może żądać zwrotu, choćby był równolegle dłużnikiem kontrahenta. W świetle § 1 art. 410 k.c. samo spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia zwrotnego przysługującego zubożonemu niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło osobę, na rzecz której świadczenie zostało spełnione. Zasadzając na rzecz powodów dochodzone przez nich roszczenia Sąd Okręgowy nie naruszył przepisu art. 410 k.c.

Nie są uzasadnione zarzuty apelacji wskazujące na niedopuszczalność zasądzenia na rzecz powodów spełnionego przez nich nienależnego świadczenia. Zarzuty te zostały oparte z jednej strony o twierdzenie, że Sąd Okręgowy wyszedł

ponad żądanie pozwu zasądzając na rzecz powodów kwoty wyższe niż dochodzona pozwem suma 46 304,37 zł., a z drugiej strony postawiona została teza o niedopuszczalności łączenia żądania opozycyjnego z art. 840 k.p.c. z żądaniem zasądzenia niesłusznie wyegzekwowanych kwot. Odnosząc się do tych zarzutów należy wskazać, że pismem z dnia 23 grudnia 2019 r., doręczonym pełnomocnikowi pozwanego 27 stycznia 2020 r. (k- 395) powodowie rozszerzyli żądanie pieniężne pozwu, domagając się zasądzenia na ich rzecz kwoty 335 939,14 zł. Z pewnością zatem Sąd Okręgowy nie naruszył zarzucanego w apelacji przepisu art. 321 § 1 k.p.c. ponieważ orzekł w ramach zgłoszonego żądania, a nie ponad nie. Nie można również zgodzić się z wywodami apelacji o niedopuszczalności kumulacji roszczenia o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego z żądaniem zasądzenia zwrotu nienależnego świadczenia. Sąd Okręgowy wskazał w uzasadnieniu wyroku, że orzeczenie o pozbawieniu wykonalności tytułu wykonawczego dotyczy świadczeń, które na podstawie tego tytułu mogłyby zostać przez pozwanego wyegzekwowane w przyszłości. Natomiast kwota zasądzona w punkcie 2 wyroku to kwota nienależnych świadczeń spełnionych przez powodów na rzecz pozwanego, a wynikających z nieważnej umowy kredytowej.

Wbrew wywodom apelacji Sąd Okręgowy zasądzając na rzecz powodów dochodzone przez nich roszczenie nie zastosował teorii salda. Wskazał w uzasadnieniu wyroku, że samo spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia zwrotnego. Wskazano przy tym, że powodowie wpłacili na rzecz pozwanego kwotę o wiele wyższą niż dochodzona, a stanowisko to należy rozumieć, że zasądzeniu podlegałyby cała wpłacona przez powodów jako nienależne świadczenie kwota, gdyby powodowie tak sformułowali żądanie pozwu. Ponieważ pozwany stojąc konsekwentnie na stanowisku braku abuzywności postanowień umowy i braku podstaw do stwierdzenia jej upadku (nieważności) nie zgłosił roszczeń opisanych w apelacji jako kwotę wypłaconego powodom kredytu i wynagrodzenia za korzystanie z kapitału oczywistym był brak kompetencji Sądu do orzekania w tym przedmiocie.

Zarzut przedawnienia roszczeń powodów nie został jednoznacznie określony w apelacji, stąd niemożność odniesienia się do tego zarzutu.

Wobec bezzasadności wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów podlegała ona oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądzono od pozwanego przegrywającego etap postępowania apelacyjnego koszty tego postępowania w wysokości wynagrodzenia pełnomocnika powodów, będącego adwokatem.

SSA Ewa Jastrzębska SSA Elżbieta Karpeta SSO del Tomasz Tatarczyk